

לאהוב כל יהודי

תניא לקוטי אמרים | פרק לב

חיבור בין נשמות

פרק ל"ב - לב התניא, עוסק בנושא אהבת ישראל. אדמו"ר הזקן אינו מפריד בין אהבת ישראל לאהבת ה', בין מצוות שבין אדם למקום למצוות שבין אדם לחברו, אלא כורך אותן יחד. יתרה מזאת: בפרק זה אנו לומדים שהמצווה לאהוב כל יהודי אינה רק סעיף בתוך הקשר שלנו עם ה', אלא הלב של הקשר הזה. אי אפשר לדבוק בה' באמת בלי אהבת ישראל, ואי אפשר לאהוב באמת כל יהודי בלי לדבוק בה'.

פרק ל"ב מובא בתוך העיסוק בעבודת ה' מתוך שמחה. השמחה בה' מגיעה מתוך ההפרדה בין הנפש הבהמית שלנו, שיש לה רצונות רעים, תאוות ויצרים, לבין הנפש האלוקית, שתמיד תישאר במהותה חלק מה', והיא מקור שמחתנו.

ההפרדה שאנחנו עושים כלפי עצמנו, בין הגוף החומרי והנפש הבהמית ובין הנפש האלוקית, מביאה אותנו למפגש אחר עם הזולת: "אהבת לרעך - כמוך". כאשר אנחנו מבינים שהחלקים הנמוכים בנו הם רק המעטפת, הקליפה שלנו, שיש לנו אמנם עבודה מולם ואנחנו מתמודדים איתם אך הם אינם העיקר של עצמיותנו, אנחנו יכולים להסתכל גם על האחר מנקודת מבט חדשה. פתאום כל תכונות האופי, ההתנהגויות והמעשים שמקשים עלינו להתחבר לזולת ולאהוב אותו מתבררים כקליפה, עטיפה שולית וחסרת ערך לעומת התוך - הנפש האלוקית של כל יהודי, שמעלתה אינה גלויה, אלא נסתרת וחבויה.

לפעמים קשה לנו לאהוב יהודי אחר, משום שנדמה לנו שהמעלה הרוחנית שלנו גבוהה יותר משלו, והפער מונע מאיתנו להתחבר לאותו אדם. בעל התניא מזכיר לנו שאין לנו הבנה במעלתן של הנשמות. לעולם לא נדע מהי המדרגה האמיתית של הנפש האלוקית של מי שעומד מולנו, ייתכן שהיא גבוהה יותר מן המדרגה של הנפש האלוקית שלנו עצמנו, ואם כן, איך נוכל שלא לכבד ולאהוב את הנפש האלוקית שלו?

בהתבוננות עמוקה יותר, אפילו ההבדלים בין המדרגות של הנשמות נעלמים, כי לכל הנשמות יש שורש אחד, ובפנימיותן כולן אחת. גם לאחר ירידת נשמתנו לעולם, השורש האלוקי המאוחד נותר נוכח בתוכנו. "כל ישראל אחים", ממש כמו אחים ביולוגיים, שנולדו לאותם הורים ויכולים להיות שונים מאוד זה מזה, אך השוני אינו מוחק את המהות המשותפת שלהם, את קרבת הדם שיש ביניהם.

החיבור המהותי בין כל נשמות ישראל אינו מורגש תמיד, מכיוון שהנשמות שלנו ירדו והתחלקו לגופים נפרדים. כאשר אנחנו מייחסים חשיבות לגוף ולנפש הבהמית, יש הרבה מה שיפריד בינינו: מידות, הרגלים, סגנונות שונים ועוד. גם כאשר נוצר חיבור בין אנשים, אם החיבור מבוסס על החיצוניות - על הנפש הבהמית ועל הגוף - הוא חיבור מקרי, חיצוני ולא אמיתי. אך כאשר אנחנו מבינים שכל ההתנהגויות, הדפוסים והמידות טפלים למול החלק האלוקי שבאדם, אז נוצר פתח לחיבור של אמת, לקשר של מהות.

וְהִנֵּה, עַל יְדֵי קִיּוּם הַדְּבָרִים הַנּוֹפְרִים לְעֵיל, לְהִיּוֹת גּוֹפּוֹ נְבֻזָה וְנִמְאָס בְּעֵינָיו,
 רַק שְׂמַחְתּוֹ תִּהְיֶה שְׂמַחַת הַנֶּפֶשׁ לְבִדָּה,
 הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְקִלְיָה לְבָא לְיַדֵּי קִיּוּם מְצוֹת "וְאֶהְבֶּתְ לְרַעַךְ כְּמוֹךְ" לְכָל
 נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל - לְמַגְדוֹל וְעַד קֶטֶן.
 כִּי מֵאַחַר שְׂגוּפּוֹ נִמְאָס וּמִתְעַב אֲצֵלוֹ, וְהַנֶּפֶשׁ וְהַרִיחַ מִי יוֹדֵעַ גְּדֻלַּתָּן וּמַעֲלָתָן
 בְּשָׂרָשָׁן וּמְקוֹרָן בְּאֱלֻקִּים חַיִּים,
 בְּשֹׁגֵם שְׂפֵלִין מִתְאַיְמוֹת, וְאָב אֶחָד לְכָלֵּנָה,
 וְלָכֵן נִקְרָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל "אֲחִים" מִמֶּשׁ, מִצַּד שְׂרֵשׁ נֶפֶשׁם בְּה' אֶחָד;
 רַק שֶׁהַגּוֹפִים מְחַלְקִים, וְלָכֵן, הָעוֹשִׂים גּוֹפִם עֵקֶר וְנֶפֶשׁם טְפֵלָה - אֵי אֶפְשָׁר
 לְהִיּוֹת אֶהְבָּה וְאַחֻוּהָ אֲמֵתִית בֵּינֵיהֶם,
 אֲלֵא הַתְּלוּיָהּ בְּדָבָר לְבִדָּה.

הלב של התורה

כאשר התבקש הלל ללמד את כל התורה על רגל אחת, הוא העמיד אותה על מצוות אהבת ישראל, משום שמצווה זו כוללת בתוכה את שתי התנועות של עבודת ה': מצד אחד ההתעלות אל ה' מתוך העולם הזה, ומן הצד השני השראת השכינה בעולמות התחתונים.

עבודת ההתעלות הרוחנית, שיש בה יציאה מתוך העצמי, מתוך הגבולות והצמצומים, וקישור אל ה', מקור ושורש כל המציאות, היא הבסיס של מצוות אהבת ישראל. כדי שנרגיש מאוחדים עם כל אחד מישראל אנחנו צריכים להזדהות עם הנפש האלוקית שלנו. להשתחרר מתחושת האני המוכרת לנו, להכיר בכך שהנפש הבהמית שלנו היא רק חיצונית לנו, ועוד יותר מכך: להתעלות אל העצמי השורשי שלנו באחדות האלוקית. כל מצווה שאנחנו מקיימים מגלה את החלק האלוקי שבנו ומרוממת אותנו

אליו, אך מעשה המצווה אינו תלוי בכך שנשתחרר מתפיסת העצמי שלנו ונתמסר אל החלק האלוקי שבנו. באהבת ישראל, לעומת זאת, מתגלה החיבור לה' בשלמות, משום שבמצווה זו אנו מוכרחים להעדיף את האלוקי על פני האנושי, לבחור להסתכל על הנפש האלוקית של הזולת ולא על נפשו הבהמית, ולהכיר באחדות שבשורש נשמות האומה.

אהבת ישראל היא גם המפתח להשראת השכינה בעולם התחתון. ה' בחר בעם ישראל להתגלות דרכו, וכשם שה' אחד כך גם הגילוי שלו צריך להיות אחד - שלם ומאוחד. הופעת אור ה' בעולם מבוססת על הקשר והחיבור בעם ישראל, האחדות בינינו משרה על כנסת ישראל את ברכת אור פני ה'.

וְזֶהוּ שְׁאֵמַר הַלֵּל הַזֶּקֶן עַל קִיּוּם מִצְוַה זֹאת:

”זֶהוּ כָּל הַתּוֹרָה בְּלֵה, וְאֵיךְ פְּרוּשָׁא הוּא כו”.

פי יסוד וְשֵׁרֵשׁ כָּל הַתּוֹרָה - הוּא לְהַגְבִּיחַ וּלְהַעֲלוֹת הַנֶּפֶשׁ עַל הַגּוּף מִעֲלֵה מִעֲלֵה עַד עֲקָרָא וְשֵׁרֵשׁ דְּכָל עֲלָמִין [עד עיקר ושורש כל העולמות];

וְגַם, לְהַמְשִׁיךְ אֹרֶךְ-אֵין-סוּף פְּרוּךְ-הוּא בְּכַנְסַת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֵׁיתִּבְאֵר לְקַמּוֹ,

דְּהֵינּוּ, בְּמַקּוֹר נְשָׁמוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, לְמַהְיִי [להיות] אֶחָד בְּאֶחָד דְּוָקָא,

וְלֹא כְּשֵׁישׁ פְּרוּד חָס וְשָׁלוֹם בְּנְשָׁמוֹת,

דְּקִדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא לֹא שְׂרִיא בְּאֶתֶר פְּגִים [אינו שורה במקום פגום],

וּכְמוֹ שְׁאוּמְרִים: ”בְּרַכְנוּ אָבִינוּ כְּלָנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פְּנִיךְ”.

אהבה ושנאה

אהבת ישראל באה מתוך התמסרות לנפש האלוקית, אך מה בדבר התייחסות לחטא? האם גם את מי שחוטא עלינו לאהוב, אף על פי שהוא עובר על רצון ה'?

היחס לחוטאים מתחלק בין שני סוגי אנשים: אלו שאנו מצווים להוכיח ואלו שאיננו מצווים להוכיח. מצוות ההוכחה היא דווקא ל"עמיתך" - למי שהוא חבר וקשור אלינו בתורה ובמצוות. לעומת זאת, אין לנו אפשרות להוכיח אנשים שאין לנו איתם קשר רוחני ושותפות בתורה ובמצוות. אותם אנחנו איננו מצווים להוכיח, אלא רק לאהוב. אפילו את היהודים הנחשבים ל"בריות" - חוטאים שנראה כאילו מעלתם היחידה היא בכך שהם יצירי כפיו של ה', אנחנו מצווים לאהוב, משום שגם בהם יש נפש אלוקית שכל חטאיהם לא הצליחו לפגום במהותה. על כך אמר הלל הזקן: "הווי מתלמידיו של אהרן... אוהב את הבריות ומקרבת לתורה".

הקישור בין אהבת הבריות לקירובם לתורה עלול להטעות. אנחנו אוהבים כל יהודי מצד עצם נשמתו, מצד היותו חלק א-לוה ממעל, ואהבה זו באה לידי ביטוי ברצון להיטיב איתו ולקרבת אותו לתורה. אבל אהבת ישראל אינה אמצעי לקירוב הרחוקים אלא מטרה בפני עצמה, ולכן גם אם אנחנו אוהבים אדם והוא ממשיך לחטוא, אין בכך פגם באהבה.

בניגוד לכל אלו שאיננו מצויים להוכיח אותם, אם אדם שקרוב אלינו וקשור אלינו בעבודת ה' שלו חטא, מצווה עלינו להוכיח אותו. ואם הוא ממשיך לחטוא למרות התוכחה, חלים עליו דברי חז"ל שמצווה לשנוא אותו מתוך כוונה שהריחוק הזה יקרבו. אך אדמו"ר הזקן מלמד אותנו שהשנאה הזו אינה מגיעה לבד, יחד עם השנאה אליו עלינו גם לאהוב אותו. זאת משום ששנאת החוטא מתייחסת לנפשו הבהמית, מקור החטא, ואילו אהבת ישראל מתייחסת לנפש האלוקית שבו. גם כאשר הנפש הבהמית חוטאת, הנפש האלוקית אינה נפגמת ואינה משנה את מהותה האלוקית, היא נשארת חלק אלוקי בתוך אדם חוטא.

יחד עם הדחייה שאנחנו מרגישים כלפי החטא, כלפי הנפש הבהמית, יש בנו רחמים גדולים על הנפש האלוקית של החוטא, שאינה נמצאת במעמד הראוי לה אלא גולה בתוך החטא. הרחמים הללו מאפשרים לנו להפוך את שנאת החטא עצמה לאהבה עמוקה כלפי האלוקות הכלואה בתוכו.

וַיְהִי בַּשָּׁבִיעַת הַשָּׁבִיעַת, שְׁמֵי שְׂרֹוֹאָה בְּחִבְרוֹ שְׁחָטָא - מִצְוָה לְשִׁנְאוֹתוֹ, וְגַם לֹוֹמֵר לְרַבּוֹ שְׁיִשְׁנָאוֹהוּ,

הַיְנוּ - בְּחִבְרוֹ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וּבְכָרְ קַיִם בּוֹ מִצְוֹת "הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ" - עִם שְׁאֵתְךָ בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאֵף-עַל-פִּיכֵן לֹא שָׁב מִחֻטְאוֹ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּסֵפֶר חֲרָדִים.

אַבְל מִי שְׁאִינוֹ חִבְרוֹ וְאִינוֹ מְקַרְבֵּן אֲצִלוֹ,

הֵינָה עַל זֶה אָמַר הַלֵּל הַזֶּקֶן: "הוּי מִתְלַמְּיָדִי שֶׁל אֶהְרֵן, אוֹהֵב שְׁלוֹם וְכוּ', אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה",

לֹוֹמֵר, שְׁאֵף הֶרְחֹקִים מִתּוֹרַת ה' וְעִבּוֹדָתוֹ, וְלִכֵּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם "בְּרִיּוֹת" בְּעֵלְמָא - צְרִיךְ לְמִשְׁכֵּן בְּחִבְלֵי עֲבוֹתוֹת אֶהְבָּה,

וְכָלִי הָאִי וְאוֹלִי [נִאֲחָרִי כֹל זֶה, אוֹלִי] יוֹכֵל לְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה וְעִבּוֹדַת ה';

וְהֵן לֹא - לֹא הַפְּסִיד שְׁכַר מִצְוֹת אֶהְבַּת רַעִים.

וְגַם הַמְקַרְבִּים אֵלָיו וְהוֹכִיחֶם וְלֹא שָׁבוּ מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם שְׁמִצְוָה לְשִׁנְאוֹתָם -

מִצְוָה לְאַהֲבָם גַּם כֵּן.

וְשִׁתִּיחֵן הֵן אֲמַת: שְׁנָאָה - מִצַּד הָרַע שְׁבָהָם, וְאַהֲבָה - מִצַּד בְּחִינַת הַטּוֹב הַגָּנוּז שְׁבָהָם,

שֶׁהוּא נִיּוּץ אֱלֻקוֹת שְׁבָתוֹכֶם הַמְּחִיָּה נִפְשָׁם הָאֱלֻקִּית.

וְגַם, לְעוֹדֵר רַחֲמִים בְּלִבּוֹ עָלֶיהָ, כִּי הִיא בְּבַחֲיִנַת גְּלוּת בְּתוֹךְ הָרַע מִסְטָרָא אַחֲרָא הַגּוֹבֵר עָלֶיהָ בְּרִשְׁעִים,

וְהַרְחַמְנוּת - מִבְּטָלַת הַשְּׁנָאָה וּמְעוֹדְרַת הָאֶהְבָּה.

שאלות לסיכום ולחזרה:

1. איך ההפרדה בין הנפש הבהמית לנפש האלוקית משפיעה על הקשר שלנו עם יהודי אחר?
2. מדוע הלל לימד שאהבת ישראל היא הרגל שעליה עומדת כל התורה?
3. איך אנחנו צריכים להתייחס אל החוטאים?